

האם משלחת ישראל לבחריין מעידה על התחממות היחסים בין המדינות?

מורן זגה*

המאמר [התפרסם בוואיינט](#) ב-8 ביולי 2018

בתחילת חודש יולי 2018 הגיעה לסיומה השתתפות משלחת מישראל בוועידה השנתית הבינלאומית של אונסק"ו המתקיימת בבחריין. בחריין עלתה לכותרת בישראל לא מעט פעמים בשנה האחרונה. במאי 2018 [ציץ](#) שר החוץ של בחריין, ח'אלד בן אחמד, בחשבון הטוויטר שלו כי לישראל יש הזכות להגן על עצמה לאור הפרת הסטטוס קוו באזור על ידי איראן. היתה זו תגובה כמעט חסרת תקדים בעולם הערבי ששברה שנים של גינויים או שתיקה על תקיפות ישראליות בסוריה, אך למרות חשיבותה, היא לא זכתה לפרסום רשמי מטעם משרד החוץ של בחריין. הבחירה בפרסום ההצהרה ברשת החברתית איננה מקרית. היא מעניקה לאמירה ממד אישי ומאפשרת מרחק דיפלומטי בטוח מהצהרות מדיניות מכריעות בנוגע לישראל, עליו מקפידים לשמור מנהיגים בעולם הערבי. הצהרת שר החוץ לא נפלה בחלל ריק. בתחילת אותו החודש [הגיעה לישראל משלחת בחריין](#) להשתתף במרוץ האופניים הג'ירו ד'איטליה ובדצמבר האחרון [הגיעה לארץ משלחת של 30 אנשי דת מבחריין](#) על מנת לקדם שיח של סובלנות דתית. מבין כל האירועים וההצהרות שהוחלפו בין ישראל לבחריין בשנה האחרונה, נראה כי על כולם עולה בחשיבותה הצהרתו של מלך בחריין בספטמבר 2017 שנשא במרכז שמעון ויזנטל בלוס אנג'לס. המלך, חמד בן עיסא אאל ח'ליפה, [גינה את החרם הערבי על ישראל](#) ואמר כי אזרחי בחריין רשאים לבקר בישראל.

ברקע הביקור הנוכחי של המשלחת הישראלית לוועידת אונסק"ו, כלי התקשורת בישראל מיהרו לפרסם ציטוט מפי "בכיר בחרייני" שטען כי "[הממלכה תהיה הראשונה מבין מדינות המפרץ לכוון קשרים דיפלומטיים עם ישראל](#)". נראה כי בכך הגיעה לשיאה ההתרגשות הישראלית מהתחממות היחסים בין המדינות, אך התלהבות זו, כמו רבות לפניה, משקפת במידה רבה משאלת-לב הרבה יותר מאשר התקרבות בפועל. במקרה זה, שר החוץ של בחריין מיהר לנפץ את אשליית הנורמליזציה כשפרסם [הודעה רשמית](#) מטעם משרד החוץ המכחישה מכל וכל את הטענה של אותו בכיר. מדוע, אם כן, חזר השר לעמדה הרשמית המסורתית של מדינות ערב על "מחויבותה של בחריין ליוזמת השלום הערבית", מבלי להתייחס להתחממות היחסים בשנה האחרונה? התשובה לשאלה זו טמונה בהבנת מידת הפתיחות מחד והרגישות מאידך המאפיינת את יחסי ישראל-בחריין, ובמידה רבה את יחסיה של ישראל עם מדינות ערביות נוספות. הפתיחות הייחודית של בחריין כלפי ישראל נובעת משילוב של עניין ביטחוני, פוליטי וחברתי-דת.

ראשית, בחריין וישראל שותפות לתמיכה בביטול הסכם הגרעין עם איראן. לאחר המחאות האזרחיות שפרצו בבחריין בעת האביב הערבי (2011) איראן השמיעה קול ברור נגד המשטר הסוני בבחריין ותמיכה באוכלוסייה השיעית במדינה. כמדינה קטנה שכשני שלישי מאזרחיה הם שיעים, בחריין מאוימת על ידי איראן וזקוקה לכל בעלת ברית שתסייע לה בתרחיש של עימות צבאי ותחזק את המאבק הדיפלומטי נגד התחמשותה הגרעינית. התבססות הצי השישי של ארה"ב בחופי המדינה איננה מקרית בהקשר זה וכך גם ההתקרבות המסויגת לישראל שניכרת לאחרונה. מעבר למשמעויות הפוליטיות והביטחוניות שמייצרת שותפות אינטרסים זו, ניתן להבחין כי העמידה המשותפת כנגד סוגיה מדינית בוערת עבור שתי המדינות הובילה לקידום שיח פחות עוין. מעניין היה לראות את התגובות ברשת לציוץ של שר החוץ הבחרייני ממאי על זכותה של ישראל להגן על עצמה. לצד לא מעט תגובות אוהדות, נרשמו גם תגובות שליליות, אך רוב התגובות מהסוג האחרון לא שיקפו את הנרטיב הרגיל של הדה-לגיטימציה בישראל, אלא העלו טיעונים בהקשר הפלסטיני וביניהם דרישה לדאגה דומה גם לזכויותיהם של הפלסטינים. במקרה זה ובמקרים אחרים ניכר כי תגובת העדר האוטומטית כנגד ישראל הולכת ומצטמצמת וכי המוקד בביקורת כנגד ישראל מוסיף להיות הסוגיה הפלסטינית, על אף

* מורן זגה היא חוקרת גיאופוליטיקה באוניברסיטת חיפה, עמיתת מדיניות במיתוים - המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית, ועמיתת מחקר במרכז עזרי לחקר המפרץ הפרסי. המאמר נכתב במסגרת פרויקט של מכון מיתוים על הפוטנציאל הלא-ממומש של יחסי ישראל עם מדינות ערב.

ההקשרים השונים והזירות השונות של האירועים. אף שראוי לזכור כי שיח הרשתות אינו בהכרח מייצג את נטיית דעת הקהל במדינה, אין להפחית בחשיבותו של כלי זה לשיקוף רחשי הלב של הרחוב הבחרייני בפרט והערבי בכלל.

שנית, העניין של בחריין בקידום סובלנות דתית משתלב גם הוא בקשר הייחודי עם ישראל. בבחריין קיימת קהילה יהודית של כ- 100 איש שהיגרו לאזור מבגדד בראשית המאה ה-20. כמשטר שנתון תחת ביקורת על היותו מיעוט ששולט על הרוב השיעי, פועל המלך לבטא מדיניות פלורליסטית ביחס למגוון העדות והדתות החיים במדינה, והיהודים ביניהם. השותפות של ההנהגה הפוליטית והדתית בבחריין עם מרכז ויזנטל היהודי הובילה לחיבור טבעי עם ישראל, אך היא מוגבלת לפעילות בין-דתית. על אף תרומתו של הקשר ליחסי ישראל-בחריין, חשיבותו מתבטאת למעשה במסר המתון, הסובלני והרב-תרבותי שמבקש להביע המשטר דווקא כלפי פנים - לקהילות השונות בבית.

שלישית, בחריין נחשבת למדינה אקטיבית מאוד באופן יחסי למעמדה האזורי. בחריין היתה המדינה הראשונה מבין מדינות המפרץ ["לארץ ישראל"](#) (יוסי שריד, בשנת 1994) והמדינה הראשונה באזור שהכריזה על הזרוע הצבאית והמדינית של חיזבאללה כארגון טרור. בחריין פונה תדיר לנאט"ו בבקשה לפעול נגד ארגונים הקשורים למשמרות המהפכה באיראן, ישירות או בעקיפין. בחריין מייצגת קו פרו-מערבי מתון ומקדמת זכויות נשים וזכויות למהגרים הרבים המתגוררים במדינה. בכך, הופכת בחריין לבעלת ברית נוחה עבור ישראל, הן ברמה המדינית והן בהיבט המוסרי. אולם, לבחריין ישנה אחריות מדינית גם בשמירה על קווי המדיניות העקרוניים של הזירה האזורית במסגרתה היא פועלת, במיוחד מועצת שיתוף הפעולה של מדינות המפרץ (ה-GCC), ועל כן לא תמהר להכריז על כינון יחסים דיפלומטיים רשמיים עם ישראל לפני שהמעצמות החזקות ממנה, ערב הסעודית ואיחוד האמירויות, יעשו זאת.

כרמל שאמה הכהן, שגריר ישראל ל-OECD ולאונסק"ו, שהיה אמור להוביל את המשלחת הישראלית לכינוס בבחריין, אמר ["בראיון לרשת ב"](#) כי לא יגיע משיקולים ביטחוניים ומדיניים. הסיבות שמנה מעידות גם הן על הרגישות הרבה ביחסים אלו ועל המרחק הרב של ישראל מהשגת נורמליזציה ביחסיה עם מדינות ערב, אף עם אלו המתונות והפחות עוינות שבהן. בסופו של דבר הגיעו לייצג את ישראל סגן השגריר הישראלי לאונסק"ו ודיפלומט ישראלי נוסף מטעם משרד החוץ.

השתתפותה של המשלחת היא דוגמא לצעד שיכול להתפרש כהתקרבות בין המדינות, אך ההכרזות מרחיקות הלכת שנשמעו בתקשורת הישראלית מאיבות על הצעדים הקטנים והמדודים שמתנהלים בכיוון זה. למעשה, לא רק שהסיקור עורר אי נחת בקרב הממשל בבחריין, אלא אף איים על המשך המגעים הזהירים בין המדינות.